

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ  
**ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ**  
ΣΕ ΕΛΑΣΣΟΝΑ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ  
ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΝΘΕΣΗ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 7 Μαρτίου 2018, με την ακόλουθη σύνθεση : Ανδρονίκη Θεοτοκάτου, Πρόεδρος, Σωτηρία Ντούνη, Μαρία Βλαχάκη, Γεωργία Μαραγκού και Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Αντιπρόεδροι, Κωνσταντίνα Ζώη, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Γεωργία Τζομάκα, Θεολογία Γναρδέλλη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Αγγελική Πανουτσακοπούλου (εισηγήτρια), Δημήτριος Τσακανίκας, Βασιλική Προβίδη, Ασημίνα Σακελλαρίου, Ευαγγελία Σεραφή, Ειρήνη Κατσικέρη και Νεκταρία Δουλιανάκη, Σύμβουλοι. Επίσης μετείχαν οι Σύμβουλοι Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Αργυρώ Μαυρομμάτη και Γεωργία Παπαναγοπούλου, ως αναπληρωματικά μέλη. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

**Γενικός Επίτροπος Επικρατείας :** Αντώνιος Νικητάκης, Επίτροπος Επικρατείας, κωλυομένης της Γενικής Επιτροπής Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, Χρυσούλας Καραμαδούκη.

**Για** να δικάσει την, από 13 Νοεμβρίου 2015 (αριθμ. καταθ. .../16.11.2015), αίτηση του ... του ..., κατοίκου ... (οδός ... ..., Τ.Κ. ...), ο οποίος παραστάθηκε διά του πληρεξουσίου του δικηγόρου Γεωργίου Νικόπουλου (ΑΜ/ΔΣΑ 36338),

**κατά** του Ελληνικού Δημοσίου, που εκπροσωπεί νόμιμα ο Υπουργός Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε δια του Νομικού Συμβούλου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη και

**κατά** της Περιφέρειας ..., νομίμως εκπροσωπούμενης, η οποία παραστάθηκε διά του πληρεξουσίου δικηγόρου της Κωνσταντίνου Γούναρη (ΑΜ /ΔΣ... ..).

Με την υπό κρίση αίτηση επιδιώκεται η αναίρεση της 5974/2015 οριστικής απόφασης του ΙV Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε :

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο του αναιρεσείοντος, ο οποίος ζήτησε την παραδοχή της αίτησης.

Τον εκπρόσωπο του Ελληνικού Δημοσίου, ο οποίος ζήτησε την απόρριψη της αίτησης.

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο της Περιφέρειας ..., ο οποίος ζήτησε την απόρριψη της αίτησης και

Τον Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος ανέπτυξε προφορικά την από 7.3.2018 γνώμη του και πρότεινε την απόρριψη της αίτησης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, με παρόντα τα τακτικά μέλη που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από τον Αντιπρόεδρο Κωνσταντίνο Κωστόπουλο και τις Συμβούλους Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα και Θεολογία Γναρδέλλη, που είχαν κώλυμα (άρθρα 11 παρ. 2 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 και 78 παρ. 2 του π.δ. 1225/1981), καθώς και τη

Σύμβουλο Νεκταρία Δουλιανάκη, που αποχώρησε από τη διάσκεψη, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 1968/1991.

**Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα και**

**Σκέφθηκε σύμφωνα με το νόμο,**

**Αποφάσισε τα εξής :**

1. Για την υπό κρίση αίτηση έχει καταβληθεί το νόμιμο παράβολο (... ηλεκτρονικό παράβολο).

2. Η αίτηση αυτή, όπως αναπτύσσεται με το κατατεθέν στις 12.3.2018 υπόμνημα, έχει ασκηθεί νομοτύπως και εμπροθέσμως. Επομένως, πρέπει να γίνει τυπικά δεκτή και να ερευνηθεί περαιτέρω ως προς το βάσιμο των λόγων της.

3. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση απορρίφθηκε η έφεση του ήδη αναιρεσιέοντος κατά της ΕΜΠ .../12.8.2013 απόφασης του Οικονομικού Επιθεωρητή ... της Διεύθυνσης Οικονομικής Επιθεώρησης ..., με την οποία καταλογίστηκε σε βάρος του και εις ολόκληρον με τα λοιπά αναφερόμενα στην ίδια απόφαση πρόσωπα, υπό την ιδιότητά του ως πρώην Διευθυντή Οικονομικών Υπηρεσιών του Νομαρχιακού Διαμερίσματος (Ν.Δ.) ... και υπέρ της Περιφέρειας ... (Περιφερειακής Ενότητας ...), ως οιοσύνε καθολικής διαδόχου του ως άνω Ν.Δ., το συνολικό ποσό των 46.295 ευρώ, το οποίο αντιστοιχεί σε έλλειμμα ύψους 23.500 ευρώ, που φέρεται ότι προκλήθηκε στη χρηματική διαχείριση του Ν.Δ. ..., κατά το οικονομικό έτος 2005, πλέον προσαυξήσεων εκπρόθεσμης καταβολής, ύψους 22.795 ευρώ.

4. Με την ένδικη αίτηση ο αναιρεσιέων επιδιώκει την εξαφάνιση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, προβάλλοντας τα ακόλουθα: 1) κατ' εσφαλμένη

ερμηνεία και πλημμελή εφαρμογή του νόμου απορρίφθηκε ο λόγος έφεσης για τη διακοπή του αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ των αποδιδόμενων σ' αυτόν πράξεων και παραλείψεων και της πρόκλησης του ελλείμματος, με την ειδικότερη αιτίαση ότι η θεώρηση του χρηματικού εντάλματος από τα όργανα της Υ.Δ.Ε. διέκοψε τον τυχόν υφιστάμενο αιτιώδη σύνδεσμο και ήρε τη δημοσιολογιστική του ευθύνη, αφού με μόνες τις ενέργειες των οργάνων της Υ.Δ.Ε., που φέρουν την ιδιότητα υπολόγου και χωρίς την παρεμβολή άλλου ελεγκτικού οργάνου, εκταμιεύτηκε το επίμαχο ποσό. Σε κάθε περίπτωση, δεν είναι νοητή η αυτοτελής δημοσιολογιστική του ευθύνη παράλληλα με την ευθύνη που συντρέχει στο πρόσωπο των οργάνων της Υ.Δ.Ε., εφόσον με μόνες τις ενέργειες των τελευταίων ολοκληρώθηκε η διαδικασία της εκταμίευσης,

2) παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, υπό την ειδικότερη αιτίαση της απόρριψης με πλημμελή αιτιολογία του συναφούς ισχυρισμού του ότι δεν υφίσταται δημοσιολογιστική ευθύνη του παράλληλη με τη συντρέχουσα στο πρόσωπο των οργάνων της Υ.Δ.Ε., καθόσον η ίδια αρμοδιότητα ελέγχου δεν δύναται να ασκείται δύο φορές από διαφορετικά όργανα, ενώ σε κάθε περίπτωση η πρόκληση του ελλείμματος είναι συνέπεια του ελέγχου που ασκείται από τα αρμόδια όργανα της Υ.Δ.Ε., τα οποία τον είχαν υποκαταστήσει στα καθήκοντά του ως *de jure* υπολόγου, ο ίδιος δε δεν διέθετε πραγματική δυνατότητα ελέγχου περί του εάν παρασχέθηκαν οι σχετικές υπηρεσίες και

3) κατ' εσφαλμένη ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 37 παρ. 1 του ν. 3801/2009 το δικάσαν Τμήμα δεν δέχθηκε την αναλογική εφαρμογή και τη διεύρυνση του υποκειμενικού πεδίου εφαρμογής της στην περιπτώσή του, αν και καταλογίστηκε με την ιδιότητα του Διευθυντή των Οικονομικών Υπηρεσιών

οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης δεύτερου βαθμού. Σε κάθε περίπτωση, η κρίση αυτή της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης δεν είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας, διότι ο καταλογισμός που του επιβλήθηκε δεν τελεί σε εύλογη σχέση με την ευσυνείδητη συμπεριφορά που επέδειξε καθ' όλη τη διάρκεια της υπηρεσιακής του θητείας, ενώ διαταράσσεται με τον τρόπο αυτό η αρχή της δίκαιης ισορροπίας μεταξύ του επιδιωκόμενου με τον καταλογισμό σκοπού δημοσίου συμφέροντος που αφορά στην προστασία του δημοσίου χρήματος και της ανάγκης προστασίας του κατοχυρωμένου από το Σύνταγμα δικαιώματος αξιοπρεπούς διαβίωσης του ίδιου και της οικογένειάς του.

5. Με το π.δ. 30/1996 (Α' 21) κωδικοποιήθηκαν σε ενιαίο κείμενο, με τίτλο «Κώδικας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης», οι διατάξεις που ίσχυαν μέχρι τότε και αφορούσαν τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, στις οποίες συμπεριλαμβάνονταν και αυτές που αφορούσαν τις ενιαίες ή διευρυμένες Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, δηλαδή εκείνες με κατά τόπο (χωρική) αρμοδιότητα την περιφέρεια περισσότερων του ενός νομών ή της μιας Νομαρχιών (βλ. άρθρο 5 του ως Κώδικα). Μεταξύ δε αυτών περιλαμβάνεται και η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση ..., με χωρική αρμοδιότητα τις περιφέρειες των εν λόγω νομών και έδρα την .... Σύμφωνα με τις διατάξεις των παρ.1, 2, 3, 8 και 9 του άρθρου 116 του ως άνω Κώδικα, στις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις (Ν.Α.) του ανωτέρω άρθρου 5, κάθε νομός ή νομαρχία αποτελεί Νομαρχιακό Διαμέρισμα (Ν.Δ.) της Ενιαίας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης με έδρα του αυτή του αντίστοιχου νομού ή νομαρχίας. Το Ν.Δ. έχει ίδια όργανα διοίκησης, προϋπολογιστική αυτοτέλεια και ασκεί τοπική αυτοδιοίκηση Β' βαθμού σε επίπεδο νομαρχίας. Για τα νομαρχιακά διαμερίσματα των ενιαίων Νομαρχιακών

Αυτοδιοικήσεων και τα αιρετά όργανά τους, εκτός των ειδικών ρυθμίσεων του άρθρου 116, έχουν ανάλογη εφαρμογή όλες οι διατάξεις που αφορούν τις άλλες Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις και τα αντίστοιχα όργανά τους. Περαιτέρω, το ως άνω π.δ. 30/1996 ορίζει στο άρθρο 87 παρ. 1 ότι: «(...)Την εκκαθάριση και εντολή πληρωμής των εξόδων των Ν.Α. ενεργούν οι Υπηρεσίες Εντελλομένων Εξόδων που λειτουργούν στις Ν.Α. και υπάγονται στον Υπουργό Οικονομικών(...)», στο άρθρο 89 παρ. 1 ότι: «Η ταμιακή υπηρεσία των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων διεξάγεται από ειδική υπηρεσιακή μονάδα» και στο άρθρο 95 ότι: «Με διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών και Οικονομικών, ύστερα από γνώμη της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, κανονίζονται τα θέματα τα σχετικά με τη βεβαίωση των εσόδων, την ανάληψη υποχρεώσεων, την έκδοση χρηματικών ενταλμάτων, την ευθύνη και τον καταλογισμό σε βάρος των προσώπων που τα εκδίδουν και τα προσυπογράφουν, τη διαδικασία και το περιεχόμενο του ελέγχου των χρηματικών ενταλμάτων, τη χρηματική διαχείριση της ταμιακής υπηρεσίας, τη λογοδοσία των υπαλλήλων που ασκούν καθήκοντα ταμιών, τα βιβλία που πρέπει να τηρούν οι ταμιακές υπηρεσίες και γενικά την οικονομική διοίκηση και το λογιστικό των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων. Μέχρι να εκδοθεί το προεδρικό διάταγμα για το λογιστικό των Ν.Α., εφαρμόζονται οι διατάξεις του ν.δ. 496/1974 (ΦΕΚ 204 Α'), όπως αυτές ισχύουν κάθε φορά και οι διατάξεις των προεδρικών διαταγμάτων που εκδόθηκαν σε εκτέλεσή του». Όμως, λόγω της μη έκδοσης του εν λόγω προεδρικού διατάγματος, εξακολουθούσε κατά τον κρίσιμο χρόνο να εφαρμόζεται για το λογιστικό των Ν.Α. το ν.δ. 496/1974 «Περί λογιστικού των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου» (Α' 204), το

οποίο παρείχε εξουσιοδότηση για τη ρύθμιση με προεδρικά διατάγματα, αφενός της διαδικασίας εκκαθάρισης και εντολής πληρωμής των εξόδων των ν.π.δ.δ. από την οικονομική τους υπηρεσία ή την οικεία Υπηρεσία Εντελλόμενων Εξόδων και στη συνέχεια Υπηρεσία Δημοσιονομικού Ελέγχου (άρθρο 13 παρ. 6 εδ. β'), αφετέρου των υποχρεώσεων, ευθυνών και καταλογισμών των διαχειριστών, του προϊσταμένου οικονομικής υπηρεσίας ή άλλων υπαλλήλων των ν.π.δ.δ., οι οποίοι ασκούν αρμοδιότητες με οικονομικό αντικείμενο (άρθρο 38).

**6.** Κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 13 του ν.δ. 496/1974 εκδόθηκε το π.δ. 471/1975 «Περί της διαδικασίας της εκκαθάρισεως και εντολής πληρωμής των εξόδων των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (...)» (Α' 148), το οποίο εξακολουθεί να ισχύει παρά την αναστολή ισχύος της εξουσιοδοτικής διάταξης με το άρθρο 1 του ν. 578/1977 (Α' 106), καθόσον η αναστολή ισχύος εξουσιοδοτικής διάταξης για το μέλλον δεν συνεπάγεται αυτοδικαίως και την αναστολή ισχύος των κανονιστικών πράξεων που εκδόθηκαν βάσει αυτής πριν από την αναστολή, εφόσον αυτή δεν απαγγέλλεται ρητώς από τον νόμο (βλ. Ε.Σ. Ολομ. 2/2014, 1731, 470/2010). Το εν λόγω π.δ. ορίζει στο άρθρο 1, ότι: «1. Η εκκαθάρισις των εξόδων των ν.π.δ.δ., ήτοι ο προσδιορισμός των δικαιωμάτων των πιστωτών, ενεργείται υπό της Οικονομικής Υπηρεσίας του ν.π.δ.δ. ή της παρ' αυτώ Υπηρεσίας Εντελλομένων Εξόδων, επί τη συγκεντρώσει παρ' αυταίς δικαιολογητικών στοιχείων, τεθεωρημένων υπό του οικείου διατάκτου ή του υπ' αυτού εξουσιοδοτημένου οργάνου, αυτεπαγγέλτως δε, οσάκις υπάρχουν παρά ταις Υπηρεσίαις ταύταις, πλήρη δικαιολογητικά, αποδεικνύοντα τα δικαιώματα των πιστωτών. 2. Ο προσδιορισμός των δικαιωμάτων των πιστωτών

των ν.π.δ.δ. ενεργείται διά πράξεως συντασσομένης επί της συνοδευούσης τα οικεία δικαιολογητικά αναλυτικής καταστάσεως, εμφανιούσης, ολογράφως και αριθμητικώς, το εκκαθαριζόμενον χρηματικόν ποσόν. Η πράξις αὕτη μονογράφεται υπό των Υπηρεσιακῶν ὀργάνων, των συμπραττόντων εις τον ἔλεγχον των δικαιολογητικῶν, υπογράφεται δε υπό του προϊσταμένου της εκκαθαριζούσης την δαπάνην υπηρεσίας. 3. Η ευθύνη της πληρότητος και ορθότητος των δικαιολογητικῶν πάσης εκκαθαριζομένης δαπάνης βαρύνει κατά κύριον λόγον τον ενεργήσαντα τον ἔλεγχον υπάλληλον και τον Προϊστάμενον του οικείου γραφείου της εκκαθαριζούσης την δαπάνην υπηρεσίας. 4. (...)

6. Οσάκις κατά την άσκησιν του ελέγχου διαπιστούνται υπό της Οικονομικής Υπηρεσίας ή της Υπηρεσίας Εντελλομένων Εξόδων ελλείψεις ή ατέλειαι των δικαιολογητικῶν, επαναφέρονται ταύτα προς συμπλήρωσιν εις τας αρμοδίας υπηρεσίας. (...)). Περαιτέρω, κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 38 του ν.δ. 496/1974 εκδόθηκε το π.δ. 656/1975 «Περί υποχρεώσεων, ευθυνῶν και καταλογισμῶν των ὀργάνων των Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.)» (Α' 217), το οποίο ομοίως εξακολουθεί να ισχύει παρά την αναστολή ισχύος της οικείας εξουσιοδοτικής διάταξης και ορίζει στο άρθρο 3 ότι «1. Ο προϊστάμενος της Οικονομικής Υπηρεσίας έχει τας ακόλουθους υποχρεώσεις: α) (...) στ) Ενεργεί ή μεριμνά διά τον ἔλεγχον των πάσης φύσεως τίτλων πληρωμῆς, προς διαπίστωσιν, ότι στηρίζονται εις τον νόμον, συνοδεύονται υπό πλήρων και νομίμων δικαιολογητικῶν και αι σχετικαί δαπάναι εντέλλονται εντός των ορίων της υφιστάμενης εις την διάθεσιν του διατάκτου πιστώσεως. (...))» και στο άρθρο 6 παρ. 1 και 2 ότι: «1. Ο προϊστάμενος της οικονομικής υπηρεσίας ευθύνεται προσωπικῶς δια την

νόμιμον, έγκυρον και ακριβή εκπλήρωσιν των δι'αυτόν καθοριζομένων υποχρεώσεων δια των άρθρων 3 (...) του παρόντος, ως και δια του βάσει της παρ. 6 του άρθρου 24 του ν.δ. 496/1974 εκδιδόμενου κανονισμού ταμιακής και λογιστικής υπηρεσίας. 2. Ο προϊστάμενος της οικονομικής υπηρεσίας ευθύνεται προσωπικώς και εις ολόκληρον έναντι του νομικού προσώπου διά παν, εν τη διαχειρίσει χρηματικού ή υλικού του νομικού τούτου προσώπου ως και των λογοδοτούντων εις το διοικούν αυτό συλλογικόν όργανον λοιπών επί της εισπράξεως εσόδων οργάνων, διαπιστωθέν έλλειμμα, ένεκα δόλου αυτού ή δι' επιδειχθείσαν υπ' αυτού αμέλειαν (...)).».

7. Ο Οργανισμός του Ν.Δ. ... (.../2004 απόφαση του Νομαρχιακού Συμβουλίου ..., Β' .../.... . ... .2004, με τίτλο «Μερική Τροποποίηση Οργανισμού Εσωτερικής Οργάνωσης και Λειτουργίας των Υπηρεσιών του Νομαρχιακού Διαμερίσματος ...»), στο πλαίσιο της διάρθρωσης των υπηρεσιακών μονάδων της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης ... προβλέπει τη σύσταση Γενικής Διεύθυνσης Διοίκησης και Κοινωνικών Υπηρεσιών, στην οποία υπάγεται η Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών, με, μεταξύ άλλων, τα Τμήματα: α) Προϋπολογισμού και Λογιστικής Διαχείρισης και β) Ταμειακής Διαχείρισης και Μισθοδοσίας (άρθρα 1 και 3 παρ. 2 της ανωτέρω απόφασης). Οι αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών καθορίζονται στο άρθρο 13, ως εξής: «Αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών είναι (...), η πραγματοποίηση προμηθειών, η λογιστική και ταμειακή διαχείριση (...) Στα τμήματα και γραφεία της Δ/νσης Οικονομικών Υπηρεσιών ανήκουν οι παρακάτω αρμοδιότητες: 1. Τμήμα Προϋπολογισμού και Λογιστικής Διαχείρισης (...) Ο έλεγχος των δικαιολογητικών κάθε δαπάνης και η έκδοση

των χρηματικών ενταλμάτων πληρωμών. (...) 2. Τμήμα Ταμειακής Διαχείρισης και Μισθοδοσίας. Η διενέργεια των πληρωμών (...)).

**8.** Από τις προαναφερόμενες διατάξεις, σε συνδυασμό με τις ισχύουσες κατά τον κρίσιμο χρόνο διατάξεις των άρθρων 25, 27 παρ. 3 και 33 του π.δ. 774/1980 «Οργανισμός του Ελεγκτικού Συνεδρίου» (Α' 189), 54 παρ. 1 και 56 παρ. 1, 2 και 3 του ν. 2362/1995 «Περί Δημοσίου Λογιστικού, ελέγχου των δαπανών του Κράτους και άλλες διατάξεις» (Α' 247), 32 και 35 παρ. 1 του ν.δ. 496/1974, καθώς και 12 του ν.δ. 1264/1942 «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως των διατάξεων περί Οικονομικής Επιθεωρήσεως» (Α' 100), συνάγονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα: Δημόσιοι υπόλογοι είναι οι δημόσιοι λειτουργοί οι εντεταλμένοι την είσπραξη εσόδων ή την πληρωμή εξόδων του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, καθώς και όσοι, με οποιονδήποτε τρόπο, έστω και χωρίς νόμιμη εξουσιοδότηση, διαχειρίζονται χρήματα, αξίες ή υλικό που ανήκει στο Δημόσιο, σε ο.τ.α. ή σε ν.π.δ.δ., καθώς και κάθε άλλο πρόσωπο που ειδικώς από τον νόμο θεωρείται ως δημόσιος υπόλογος. Ο Προϊστάμενος της οικονομικής υπηρεσίας Νομαρχιακού Διαμερίσματος φέρει την ιδιότητα του υπολόγου, καθώς υπέχει εκ του νόμου αυτοτελές καθήκον ελέγχου της διαχειριστικής διαδικασίας εξόφλησης των δαπανών με την ειδικότερη υποχρέωση, αφενός μεν να ελέγξει την πληρότητα και ορθότητα των δικαιολογητικών, με τα οποία προσδιορίζονται τα δικαιώματα των πιστωτών του Ν.Δ., αφετέρου δε να μεριμνήσει για τη συμπλήρωση τυχόν ελλείψεων ή ατελειών των δικαιολογητικών αυτών. Οι εν λόγω υποχρεώσεις τον καθιστούν υπόχρεο σε λογοδοσία και, ως εκ τούτου, υποκείμενο καταλογισμού σε περίπτωση

διαπίστωσης ελλείμματος στη διαχείρισή του από τα όργανα που έχουν καταλογιστική αρμοδιότητα. Ο ανωτέρω, ως επικεφαλής της οικονομικής υπηρεσίας έχει, εκ του νόμου, προσωπική εις ολόκληρον ευθύνη για την αποκατάσταση του ελλείμματος που προέκυψε από υπαιτιότητά του, η οποία απορρέει από τις ως άνω υποχρεώσεις του και είναι αυτοτελής και ανεξάρτητη της τυχόν παράλληλης ευθύνης άλλων προσώπων, όπως των οργάνων της οικείας Υ.Δ.Ε., που προβαίνουν σε διαχειριστικές πράξεις εκκαθάρισης και εντολής πληρωμής των δαπανών του Ν.Δ., αφού άλλωστε η θέσπιση διαδοχικών διαδικασιών ελέγχου αποσκοπεί στο να λειτουργούν αυτές ως ασφαλιστικές δικλείδες για την εκταμίευση του χρήματος που ανήκει στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση. Περαιτέρω, ως έλλειμμα διαχείρισης χρηματικού, που μπορεί να επισύρει τον καταλογισμό του υπολόγου νοείται κάθε επί έλαττον αδικαιολόγητη διαφορά μεταξύ της ποσότητας των χρημάτων που έπρεπε να υπάρχει σε μία δεδομένη χρονική στιγμή, σύμφωνα με τους τηρούμενους λογαριασμούς και με βάση τα νόμιμα διαχειριστικά στοιχεία και εκείνης που πράγματι υπάρχει, καθώς και κάθε «ανοίκειος» πληρωμή, η οποία δεν στηρίζεται σε νόμιμα και πλήρη δικαιολογητικά, ή εκείνη για τη διενέργεια της οποίας δεν τηρήθηκε η νόμιμη διαδικασία (Ελ.Συν. Ολομ. 34/2018, 1994/2016, 1161, 2926/2015, 4318/2013, 1584, 2293/2011, 1745/2010) ή στηρίχθηκε σε δικαιολογητικά που βεβαιώνουν αναληθή γεγονότα (Ε.Σ. Ολομ. 3283/2013, 725/2012). Για τα ελλείμματα αυτά ο υπόλογος ευθύνεται κατά τεκμήριο για κάθε πταίσμα, δηλαδή και για ελαφρά αμέλεια, ενώ απαλλάσσεται από την αυξημένη δημοσιονομική του ευθύνη μόνο εάν ο ίδιος επικαλεστεί και αποδείξει ότι δεν τον βαρύνει κανενός βαθμού υπαιτιότητα ως προς την επέλευσή τους

(Ελ.Συν. Ολομ. 2/2014, 1805/2007) ή ότι διακόπηκε ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ των τυχόν υπαίτιων πράξεων ή παραλείψεων αυτού και του προκληθέντος ελλείμματος. Αιτιώδης σύνδεσμος υπάρχει όταν η αιτία που προκάλεσε το έλλειμμα θα οδηγούσε κατά την κοινή πείρα και λογική, ήτοι κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων (πρόσφορη αιτιότητα), σε αυτό το αποτέλεσμα. Η δε διακοπή του αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ των πράξεων ή παραλείψεων του υπολόγου και του δημιουργηθέντος ελλείμματος έχει την έννοια ότι μεσολάβησαν έκτακτα και ασυνήθη περιστατικά, οφειλόμενα σε ενέργειες τρίτων προσώπων και άσχετα με τις πράξεις ή παραλείψεις του υπολόγου, τα οποία ήταν ικανά αυτοτελώς να δημιουργήσουν το εν λόγω έλλειμμα (Ελ.Συν. Ολομ. 2, 4328/2014, 5234, 6444/2015). Περαιτέρω, ελαφρά αμέλεια υπάρχει όταν δεν καταβάλλεται η απαιτούμενη, από τον νόμο ή τους σχετικούς κανονισμούς ή η αποκτώμενη από τη συνήθη εκτέλεση των υπηρεσιακών καθηκόντων, στοιχειώδης επιμέλεια του μέσου συνετού και ευσυνείδητου ικανού προς δικαιοπραξία φυσικού προσώπου, κινουμένου μέσα στον συγκεκριμένο κύκλο της επαγγελματικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Βαρεία αμέλεια υπάρχει όταν κατά τη διενέργεια των διαχειριστικών πράξεων ή παραλείψεων εκ των οποίων προέκυψε το έλλειμμα στη δημόσια διαχείριση, δεν καταβάλλεται όχι μόνο η απαιτούμενη στις συναλλαγές (αντικειμενικά και αφηρημένα) επιμέλεια του μέσου συνετού και ευσυνείδητου υπολόγου (άρθρο 330 Α.Κ.), αλλά ούτε η στοιχειώδης επιμέλεια του κοινού και συνηθισμένου ανθρώπου, με αποτέλεσμα η απόκλιση της συμπεριφοράς του υπολόγου κατά τη διεξαγωγή των διαχειριστικών του πράξεων από το μέτρο της επιμέλειας που αναμένεται από τον μέσο συνετό και επιμελή υπόλογο του

επαγγελματικού κύκλου στον οποίο αυτός ανήκει να είναι πρόδηλη, ιδιαίτερος σοβαρή και αδικαιολόγητη. Συνεπώς, μέτρο κρίσης για την απόδειξη της έλλειψης της υπαιτιότητας του υπολόγου αποτελεί, σε κάθε περίπτωση ελλείμματος που συνέχεται εσωτερικά, υπό λειτουργική έννοια, με τη διαχειριστική δράση αυτού, η συμπεριφορά που επιδεικνύει ο μέσος συνετός άνθρωπος του κύκλου του (αντικειμενική επιμέλεια) κι όχι η συνήθης ατομική του συμπεριφορά (Ελ.Συν. Ολομ. 753/2010, 721-725/2012, 3283/2013, 877/2016). Στην περίπτωση δε που η υπαιτιότητα του υπολόγου εξικνεύεται μέχρι του βαθμού της βαρείας αμελείας ή του δόλου, καταλογίζονται σε βάρος του, πέραν του ποσού του ελλείμματος, και οι οριζόμενες από τις διατάξεις των άρθρων 5 και 6 του Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων (ν.δ. 356/1974, Α' 90) προσαυξήσεις εκπρόθεσμης καταβολής.

9. Κατά την ειδικότερη γνώμη της Προέδρου Ανδρονίκης Θεοτοκάτου, της Αντιπροέδρου Σωτηρίας Ντούνη και των Συμβούλων Κωνσταντίνας Ζώη και Ευαγγελίας Σεραφή, ο αναιρεσείων, Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών Νομαρχιακού Διαμερίσματος, δεν φέρει την ευθύνη δημοσίου υπολόγου, αλλά συνευθύνεται, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 12 παρ. 1 του ν.δ/τος 1264/1942 (ΦΕΚ Α' 188), αλληλεγγύως και εις ολόκληρον με τα αρμόδια όργανα της Υπηρεσίας Δημοσιονομικού Ελέγχου για την αναπλήρωση του ελλείμματος, διότι ασκώντας πλημμελώς την αυτοτελώς θεσπιζόμενη από τις προαναφερόμενες διατάξεις υποχρέωσή του για τον έλεγχο των δικαιολογητικών εκκαθάρισης της δαπάνης, συντάσσοντας και υπογράφοντας την κατάσταση δαπάνης και αποστέλλοντας τα σχετικά δικαιολογητικά στην Υπηρεσία Δημοσιονομικού Ελέγχου, συμμετέχει ενεργώς

στη διαχειριστική διαδικασία. Οι ενέργειες καθώς και οι παραλείψεις αναφορικά με την ως άνω υποχρέωση, συμβάλλουν καθοριστικώς και αιτιωδώς στη δημιουργία ελλείμματος, χωρίς ο αιτιώδης σύνδεσμος να διακόπτεται από τη μεταγενέστερη εκκαθάριση της δαπάνης από τα αρμόδια όργανα της Υπηρεσίας Δημοσιονομικού Ελέγχου, διότι η πλημμελής εκκαθάριση της δαπάνης (συναφώς δε και η τυχόν ευθύνη των τελευταίων) δεν είναι αυτοτελής, αλλά συναρτάται άμεσα και προϋποθέτει την πλημμελή εκτέλεση των υποχρεώσεων του Προϊσταμένου της Οικονομικής Υπηρεσίας, χωρίς την οποία δεν μπορεί να αρχίσει και να περατωθεί η πλημμελής διαχειριστική διαδικασία που είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία του ελλείμματος. Η γνώμη αυτή δεν εκράτησε.

**10.** Στην προκειμένη περίπτωση, το Τμήμα με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση δέχθηκε, κατά την ανέλεγκτη περί τα πράγματα κρίση του, τα ακόλουθα: Από τον έλεγχο που διενεργήθηκε στην οικονομική διαχείριση του Νομαρχιακού Διαμερίσματος ... της Ν.Α. ..., τα πορίσματα του οποίου αποτυπώθηκαν στην .../28.12.2012 έκθεση του εντεταλμένου οικονομικού επιθεωρητή ... και στην .../17.6.2013 συμπληρωματική έκθεση του ίδιου, διαπιστώθηκε ότι, κατά τη διαχειριστική χρήση από 1.1.2005 έως 31.12.2005, εξοφλήθηκαν σε βάρος του οικείου προϋπολογισμού οκτώ συνολικά χρηματικά εντάλματα που είχαν εκδοθεί υπέρ τ... .., επαγγέλματος «Δημοσιογράφος, Ραδιοτηλεοπτικές Παραγωγές και εκμεταλλεύσεις», και αφορούσαν στην πληρωμή δαπανών σχετικών είτε με τη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων (συναυλιών), είτε με την προβολή διαφόρων έργων υποδομής που είχαν πραγματοποιηθεί με χρηματοδότηση του Γ' Κ.Π.Σ., είτε με τη διοργάνωση ημερίδων με σκοπό την παρουσίαση επενδυτικών ευκαιριών στον Νομό ... σε

διάφορους τομείς της τοπικής οικονομίας. Σύμφωνα με τα πορίσματα του ελέγχου, οι εξοφληθείσες με τα ανωτέρω χρηματικά εντάλματα δαπάνες, οι οποίες διετίθεντο κατόπιν αποφάσεων την Νομαρχιακής Επιτροπής, αντιπροσώπευαν συναλλαγές με τ... .., που ουδέποτε πραγματοποιήθηκαν, αφού, παρά την υπογραφή - είτε απευθείας είτε κατόπιν πρόχειρων διαγωνισμών - σχετικών συμφωνητικών μεταξύ αυτής και του εκάστοτε εκπροσωπούντος το Νομαρχιακό Διαμέρισμα και την υποτιθέμενη, ακολούθως, παραλαβή με αντιστοίχως συνταχθέντα πρωτόκολλα των υπηρεσιών που αναγράφονταν στα τιμολόγια που εξέδιδε για κάθε συναλλαγή η ... . ..., δεν αποδείχθηκε ότι η τελευταία προέβη πράγματι σε εκτέλεση του οικείου, κατά περίπτωση, συμβατικού αντικειμένου που περιλάμβανε παροχή υπηρεσιών αναφορικά με τον συντονισμό ή τη διοργάνωση των επίμαχων εκδηλώσεων ή τη συνεργασία με τοπικά ραδιοτηλεοπτικά μέσα διαφημιστικής προβολής. Στο συμπέρασμα αυτό οδηγήθηκε ο έλεγχος κυρίως λαμβάνοντας υπόψη ότι τα δικαιολογητικά των ανωτέρω δαπανών παρουσίαζαν καταφανείς ελλείψεις και αοριστίες, αναφορικά με το ακριβές περιεχόμενο του αντικειμένου των υπηρεσιών, ενώ δεν ανευρέθηκαν άλλα παραστατικά στοιχεία δαπανών στις οποίες αναγκαίως θα είχε υποβληθεί η ... . ..., αν είχε πράγματι παράσχει τις σχετικές υπηρεσίες (όπως αμοιβές μουσικών, αποδεικτικά συνεργασίας με ραδιοφωνικούς ή τηλεοπτικούς σταθμούς κ.λπ.), ούτε, άλλωστε, αποδείχθηκε μέσω οπτικοακουστικών μέσων η πραγματοποίηση των συγκεκριμένων πολιτιστικών εκδηλώσεων και ημερίδων ή η παραγωγή σε ραδιοτηλεοπτικά μέσα μαζικής ενημέρωσης διαφημιστικών μηνυμάτων προβολής. Παρόλα αυτά, η ... . ... εξέδιδε για κάθε υποτιθέμενη συναλλαγή τιμολόγιο παροχής υπηρεσιών, βάσει

του οποίου, συνοδευόμενου από το αντίστοιχο κάθε φορά πρωτόκολλο παραλαβής, εκδιδόταν χρηματικό ένταλμα πληρωμής, εξοφλούμενο με την έκδοση και είσπραξη αντίστοιχης επιταγής. Η διαχειριστική διαδικασία που κατέληγε στην έκδοση των χρηματικών ενταλμάτων εκκινούσε από τη Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών του Νομαρχιακού Διαμερίσματος, προϊστάμενος της οποίας είχε οριστεί, με την .../οικ.../21.4.2005 απόφαση του Νομάρχη ..., ο αναιρεσείων. Συγκεκριμένα, από τη Διεύθυνση αυτή συγκεντρώνονταν τα δικαιολογητικά των οικείων δαπανών (αποφάσεις Ν.Ε., συμφωνητικά, τιμολόγια, πρωτόκολλα παραλαβής κ.λπ.), τα οποία, στη συνέχεια, προωθούνταν διά του Προϊσταμένου της (αναιρεσειόντος) στην αρμόδια Υ.Δ.Ε. ..., για την ενταλματοποίηση των σχετικών δαπανών. Μεταξύ των τελευταίων, συγκαταλέγεται και η ψηφισθείσα με τη .../30.5.2005 απόφαση της 4<sup>ης</sup> Νομαρχιακής Επιτροπής δαπάνη για την πραγματοποίηση τεσσάρων συναυλιών του ... .. και της ... .. στις 30 Ιουνίου, 1, 2 και 3 Ιουλίου 2005 στ... .., τ... .., τ... .. και τ... .. τ... .., οι οποίες εντάσσονταν στο πρόγραμμα πολιτιστικών εκδηλώσεων της Ν.Α. ... για τη θερινή περίοδο και η πραγματοποίησή τους θα συνέβαλε στην πολιτιστική ανάπτυξη των επίμαχων περιοχών. Δικαιούχος της δαπάνης, ανερχόμενης στο ποσό των 23.500 ευρώ, ορίστηκε με την παραπάνω απόφαση, η ... . ..., στο όνομα της οποίας εκδόθηκε από την αρμόδια Υ.Δ.Ε. και εξοφλήθηκε από τη Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών του Ν.Δ. ..., το ..., οικονομικού έτους 2005, ισόποσο χρηματικό ένταλμα πληρωμής, με αιτιολογία «Δαπάνη διοργάνωσης 4 συναυλιών στις 30/6 έως 3/7/2015 στ... .. στα πλαίσια πολιτιστικών εκδηλώσεων της Ν.Α. ... σε βάρος της πίστωσης του έργου 2005130 6 από ΚΑΠ (Αρ.Τ. .../2005)». Μεταξύ

των δικαιολογητικών που συγκεντρώθηκαν και διαβιβάστηκαν από τον αναιρεσείοντα στην Υ.Δ.Ε. για την έκδοση του εν λόγω χρηματικού εντάλματος, περιλαμβάνονταν και τα ακόλουθα: α) Το από 27.6.2005 ιδιωτικό συμφωνητικό, που υπογράφηκε σε υλοποίηση της .../30.5.2005 απόφασης της 4<sup>ης</sup> Νομαρχιακής Επιτροπής μεταξύ της ... . ... και του φερόμενου ως εκπροσωπώντας το Ν.Δ. ... ..., με το οποίο ανατέθηκε απευθείας στη ... . ... ο συντονισμός γενικώς των τεσσάρων συναυλιών, διάρκειας δύομιση ωρών, με την υποχρέωση προσκόμισης τιμολογίου παροχής υπηρεσιών για το ποσό της αμοιβής, ενώ, αντιστοίχως, ως υποχρεώσεις του «διοργανωτή», δηλαδή του Ν.Δ. ..., ορίστηκαν, πλην άλλων, η φροντίδα και διασφάλιση των χώρων των εκδηλώσεων, η καταβολή των πάσης φύσεως πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων στους εισπρακτικούς οργανισμούς διαχείρισης δικαιωμάτων, η αντιμετώπιση όλων των εξόδων διαφήμισης και η ευθύνη αυτής έναντι τρίτων, η ευθύνη για πρόσληψη, μισθοδοσία και επιβάρυνση των ασφαλιστικών ταμείων, όλων των ατόμων που θα απασχολούνταν στις εκδηλώσεις (ταμιών, ηλεκτρολόγων, εργατών, μουσικών κ.λπ.), η διάθεση στο συγκρότημα των χώρων των εκδηλώσεων σε κατάσταση καλής λειτουργίας, η φροντίδα για την παροχή του αναγκαίου ρεύματος, η αστική ευθύνη έναντι τρίτων, η παροχή όλων των μέσων για την άρτια διεξαγωγή των εκδηλώσεων (καμαρίνια, catering, ποτά, νερά, αναψυκτικά κ.λπ.) και η κάλυψη των εξόδων διαμονής των καλλιτεχνών και των συνεργατών τους. β) Το .../4.7.2005 τιμολόγιο παροχής υπηρεσιών, που εξέδωσε η ... . ... για την πληρωμή της ορισθείσας στο ανωτέρω συμφωνητικό αμοιβής των 23.500 ευρώ -μη διακρινομένου του Φ.Π.Α.- αναγράφοντας ως είδος παρασχεθείσας υπηρεσίας τη «δημοσιογραφική

επιμέλεια - οργάνωση μουσικών εκδηλώσεων με το μουσικό σχήμα του ... ..».

γ) Το από 4.7.2005 πρωτόκολλο παραλαβής της τριμελούς επιτροπής παραλαβής υλικών, στο οποίο βεβαιώνεται ενυπόγραφα «η παραλαβή όλων των υλικών που αναφέρονται λεπτομερώς στο αριθ. ... τιμολόγιο», με ονομασία υλικών «διοργάνωση 4 μουσικών εκδηλώσεων». Με βάση τα ανωτέρω δικαιολογητικά, ο αναιρεσείων θεώρησε και ενέκρινε κατάσταση δαπάνης, την οποία στη συνέχεια απέστειλε στην Υ.Δ.Ε. με το .../5.7.2005 διαβιβαστικό του έγγραφου, ζητώντας την έκδοση χρηματικού εντάλματος πληρωμής. Μετά την έκδοση του .../2005 χρηματικού εντάλματος, η δαπάνη εξοφλήθηκε με την είσπραξη από τη ... . ... ισόποσης επιταγής. Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του ελέγχου, το ανύπαρκτο της εξοφληθείσας ανωτέρω συναλλαγής προκύπτει, μεταξύ άλλων, ιδίως από την αοριστία του οικείου συμφωνητικού, εξαιτίας της οποίας δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια το περιεχόμενο των υπηρεσιών «συντονισμού» που φέρεται ότι παρέσχε η ..., ιδίως ενόψει του ότι όλες τις ειδικότερες ενέργειες για τη διοργάνωση των συναυλιών (διασφάλιση των χώρων, αντιμετώπιση πάσης φύσεως εξόδων και αμοιβών συντελεστών κ.λπ.) ανέλαβαν δυνάμει του από 27.6.2005 συμφωνητικού τα όργανα του Ν.Δ. και όχι η φερόμενη ως «συντονίστρια». Η αοριστία αυτή του συμφωνητικού, αναφορικά με το ακριβές αντικείμενο των υπηρεσιών, επαναλήφθηκε τόσο στο εκδοθέν σχετικά .../4.7.2005 τιμολόγιο, όσο και στο αντίστοιχο από 4.7.2005 πρωτόκολλο παραλαβής. Πλήρη απόδειξη ότι οι συναυλίες αυτές ουδέποτε πραγματοποιήθηκαν αποτέλεσε τελικώς η τεθείσα υπόψη του ελέγχου .../4.7.2005 απόφαση της 4<sup>ης</sup> Νομαρχιακής Επιτροπής, με την οποία αποφασίστηκε εκτός ημερήσιας διάταξης, αφενός μεν η ματαίωση των

παραπάνω τεσσάρων συναυλιών και η πραγματοποίηση στη θέση τους τριών συναυλιών του μουσικού σχήματος «... ..» και μιας συναυλίας τ... .., αφετέρου δε η ανάθεση στη ... . ..., αντί του ποσού των 23.500 ευρώ, του συντονισμού άλλων πολιτιστικών και συναφών εκδηλώσεων. Στο πρακτικό συνεδρίασης της Ν.Ε. κατά την οποία ελήφθη η εν λόγω απόφαση και ειδικώς για το θέμα της διάθεσης της πίστωσης των 23.500 ευρώ, ως εισηγητής αναφέρεται ο αναιρεσείων. Όπως, περαιτέρω, διαπιστώθηκε κατά τον έλεγχο, τα μέλη της επιτροπής παραλαβής δεν προέβησαν σε ουσιαστικό έλεγχο περί της πραγματικής παροχής των φερόμενων ως παραληφθεισών υπηρεσιών της ανωτέρω «συντονίστριας», έχοντας περιοριστεί, σύμφωνα με τις καταθέσεις τους, σε παραλαβή μόνο του εκδοθέντος .../4.7.2005 τιμολογίου, ενώ ούτε τα όργανα του Ν.Δ., ούτε η ίδια η ... . ..., όπως προέκυψε από προκληθέντα σχετικώς φορολογικό έλεγχο για την αιτιολόγηση της αναγραφόμενης στο ως άνω τιμολόγιο υπηρεσίας, πραγματοποίησαν οποιαδήποτε δαπάνη σχετιζόμενη με τη διοργάνωση και εκτέλεση των επίμαχων συναυλιών, όπως χαρακτηριστικά αμοιβή μουσικών, φωτισμό, ήχο, διαφήμιση κ.λπ., ούτε, άλλωστε, προέκυψε από άλλα στοιχεία η παροχή συναφών υπηρεσιών εκ μέρους της ... . ..., σε υλοποίηση της .../4.7.2005 απόφασης της 4<sup>ης</sup> Νομαρχιακής Επιτροπής, για τη δικαιολόγηση της αμοιβής των 23.500 ευρώ. Κατόπιν των ανωτέρω, ο έλεγχος κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η συναλλαγή για την οποία εκδόθηκε το .../4.7.2005 τιμολόγιο παροχής υπηρεσιών είναι ανύπαρκτη, υπό την έννοια ότι ουδέποτε πραγματοποιήθηκαν οι συναυλίες, τον υποτιθέμενο συντονισμό των οποίων είχε αναλάβει διά του από 27.6.2005 ιδιωτικού συμφωνητικού και για λογαριασμό του Ν.Δ. η ... . .... Συνακόλουθα, κρίθηκε

ότι η εκκαθάριση, εντολή και πληρωμή της δαπάνης που ενσωματώθηκε στο .../2005 χρηματικό ένταλμα, διενεργήθηκαν βάσει μη σύννομων δικαιολογητικών, τα οποία, μεταξύ άλλων πλημμελειών που ανέδειξε ο έλεγχος, βεβαίωναν γεγονότα αναληθή, ενώ ειδικώς το τιμολόγιο παρουσίαζε ελλείψεις λόγω μη επαρκούς περιγραφής του είδους της παρασχεθείσας υπηρεσίας, αοριστία που απέρρευε από το αόριστο περιεχόμενο του οικείου συμφωνητικού και επαναλήφθηκε στο πρωτόκολλο παραλαβής, ως απόρροια του γεγονότος ότι η επιτροπή παραλαβής δεν προέβη σε έλεγχο και δεν ήταν σε θέση να βεβαιώσει την υλοποίηση των υπηρεσιών. Για το έλλειμμα που δημιουργήθηκε με αυτόν τον τρόπο στη διαχείριση του Ν.Δ., ευθύνες αποδόθηκαν, κατά τον έλεγχο, και στον αναιρεσείοντα, ο οποίος, υπό την ιδιότητα του προϊσταμένου της Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών, μεταξύ άλλων υπαίτιων ενεργειών, θεώρησε και ενέκρινε την κατάσταση πληρωμής της δαπάνης επί τη βάση μη νόμιμων δικαιολογητικών, παρότι ήταν σε θέση να γνωρίζει πως οι εκδηλώσεις είχαν ματαιωθεί, η δε επιτροπή παραλαβής ούτε είχε ελέγξει, ούτε ήταν σε θέση να βεβαιώσει την καλή εκτέλεση των υπηρεσιών, ενώ αποδέχθηκε ως δικαιολογητικά για την εξόφληση της δαπάνης το τιμολόγιο και το αντίστοιχο πρωτόκολλο παραλαβής, παρά το γεγονός ότι σ' αυτά δεν προσδιοριζόταν επαρκώς το είδος των υπηρεσιών, ούτε, άλλωστε, ζήτησε συμπληρωματικά στοιχεία προς απόδειξη της πραγματοποίησης των εκδηλώσεων. Για την αποκατάσταση του προκληθέντος από την εξόφληση του ανωτέρω χρηματικού εντάλματος διαχειριστικού ελλείμματος, εκδόθηκε σε βάρος του αναιρεσείοντος η ανωτέρω καταλογιστική απόφαση.

11. Ακολουθώς, το Τμήμα, με βάση τις ανωτέρω αναιρετικά ανέλεγκτες στην ουσία τους παραδοχές, έκρινε ότι οι υπηρεσίες για την εξόφληση των οποίων εκδόθηκε το .../4.7.2005 τιμολόγιο παροχής υπηρεσιών ουδέποτε παρασχέθηκαν, προεχόντως διότι, με τη .../4.7.2005 απόφαση της 4<sup>ης</sup> Νομαρχιακής Επιτροπής, οι τέσσερις συναυλίες, τον υποτιθέμενο συντονισμό των οποίων είχε αναλάβει διά του από 27.6.2005 ιδιωτικού συμφωνητικού η ... .. ματαιώθηκαν, δευτερευόντως δε διότι ουδεμία άλλη δαπάνη προέκυψε ότι πραγματοποιήθηκε, είτε από την ίδια τη ... . ..., είτε από όργανα του Ν.Δ., σχετική με τη διοργάνωση είτε των εν λόγω συναυλιών, είτε άλλων πολιτιστικών εκδηλώσεων, η οποία να αιτιολογεί την καταβολή της αμοιβής των 23.500 ευρώ. Κατά συνέπεια, η εξόφληση του ανωτέρω τιμολογίου με την έκδοση στο όνομα της ... . ... του .../2005 χρηματικού εντάλματος πληρωμής, αποτελεί ανοίκειο πληρωμή και, συνακόλουθα, ισόποσο χρηματικό έλλειμμα στη διαχείριση του Ν.Δ. ..., για την αποκατάσταση του οποίου ευθύνεται προσωπικά ο αναιρεσειών, ο οποίος, ως προϊστάμενος της Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών και, ως εκ τούτου, εκ του νόμου επικεφαλής της διαχειριστικής διαδικασίας που κατέληξε στην έκδοση του ανωτέρω χρηματικού εντάλματος, υπέχει ευθύνη εκ του νόμου υπολόγου, ανεξαρτήτως, μάλιστα, της τυχόν παράλληλης ευθύνης των οργάνων που προέβησαν τελικώς στην εκκαθάριση και ενταλματοποίηση της συγκεκριμένης δαπάνης. Η δημοσιολογιστική ευθύνη του αναιρεσειόντος, κατά το Τμήμα, στοιχειοθετείται εν προκειμένω προεχόντως λόγω του ότι, ενώ υπό την ιδιότητα του εισηγητή κατά τη λήψη της .../4.7.2005 απόφασης της Ν.Ε. προκύπτει ότι γνώριζε για τη ματαίωση των συναυλιών και, συνακόλουθα, για την αναλήθεια των

βεβαιούμενων στο τιμολόγιο και στο από 4.7.2005 πρωτόκολλο παραλαβής πραγματικών περιστατικών, εντούτοις περιέλαβε τα εν λόγω μη νόμιμα δικαιολογητικά στη συνταχθείσα από αυτόν κατάσταση δαπάνης, την οποία και διαβίβασε στην Υ.Δ.Ε. ... την επόμενη ημέρα (5.7.2005), προκαλώντας έτσι την έκδοση του .../2005 χρηματικού εντάλματος πληρωμής. Ακόμη δε και υπό την εκδοχή ότι η οικεία εισήγηση του αναιρεσειόντος ήταν μόνο γραπτή, χωρίς αυτοπρόσωπη παρουσία του ιδίου κατά την επίμαχη συνεδρίαση, οπότε και αποφασίστηκε εκτός ημερήσιας διάταξης η ματαίωση, δεν αναιρείται η δημοσιολογιστική του ευθύνη αναφορικά με την πρόκληση της έκδοσης του επίμαχου εντάλματος. Και τούτο διότι η αναλήθεια των βεβαιούμενων στα ανωτέρω δικαιολογητικά πραγματικών περιστατικών, υπό την έννοια της μη παροχής υπηρεσιών από τη ... . ... για εκδηλώσεις που ουδέποτε πραγματοποιήθηκαν, μπορούσε με την άσκηση πλήρους και εμπειριστατωμένου ελέγχου να γίνει αντιληπτή από το γεγονός ότι το περιεχόμενο των δικαιολογητικών παρουσίαζε καταφανείς, κατά την κοινή πείρα, ελλείψεις και ασάφειες, αφού το μεν ιδιωτικό συμφωνητικό και, συνακόλουθα, το τιμολόγιο δεν προσδιόριζαν επαρκώς και με ακρίβεια το είδος της φερόμενης ως παρασχεθείσας υπηρεσίας, με δεδομένο, μάλιστα, ότι με το πρώτο εξ αυτών η ανωτέρω δεν ανέλαβε κάποια ειδικότερη υποχρέωση συντονισμού, σε αντίθεση με τις υποχρεώσεις του Ν.Δ., το δε συνταχθέν αντιστοίχως πρωτόκολλο παραλαβής δεν περιείχε ούτε κατ' ελάχιστο βεβαίωση της καλής εκτέλεσης του συμβατικού αντικειμένου, καθώς, όπως προκύπτει με απλή επισκόπηση του κειμένου αυτού - και επιβεβαιώθηκε από τις μετέπειτα καταθέσεις των μελών της επιτροπής - αφορούσε μόνο σε παραλαβή τιμολογίου και όχι συγκεκριμένων

υπηρεσιών και υπογράφηκε χωρίς οποιονδήποτε περαιτέρω έλεγχο της πραγματικής εκτέλεσης του συμβατικού αντικειμένου. Παρά τις ανωτέρω ελλείψεις του περιεχομένου των δικαιολογητικών, οι οποίες στον μέσο συνετό άνθρωπο θα δημιουργούσαν εύλογες αμφιβολίες όχι μόνο για το ακριβές αντικείμενο των υπηρεσιών, αλλά και για το αν πράγματι αυτές παρασχέθηκαν και, σε κάθε περίπτωση, καθιστούσαν επιτακτική την επέκταση του ελέγχου, ο αναιρεσείων όχι μόνο δεν απαίτησε, αν και όφειλε ως εκ της θέσεώς του να το πράξει, οποιοδήποτε επιπλέον στοιχείο προς συμπλήρωση των παραπάνω ελλείψεων για την απόδειξη της εκτέλεσης των επίμαχων υπηρεσιών, αλλά, αντιθέτως, συνέταξε και υπέγραψε κατάσταση δαπάνης, την οποία και διαβίβασε στην αρμόδια Υ.Δ.Ε. αιτούμενος την έκδοση χρηματικού εντάλματος πληρωμής στη ... . . . της συμφωνηθείσας σχετικώς αμοιβής, η οποία και τελικώς πραγματοποιήθηκε με έρεισμα τα προαναφερόμενα δικαιολογητικά. Επομένως, κατά το Τμήμα, νομίμως καταλογίστηκε σε βάρος του αναιρεσείοντος το ποσό του δημιουργηθέντος ελλείμματος αφού, ως Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών και επικεφαλής της διαχειριστικής διαδικασίας ελέγχου της νομιμότητας και πληρότητας των δικαιολογητικών της ανωτέρω δαπάνης του Ν.Δ., υπείχε ευθύνη εκ του νόμου υπολόγου για το διαπιστωθέν έλλειμμα. Περαιτέρω, νομίμως καταλογίστηκαν σε βάρος του και οι αναλογούσες προσαυξήσεις εκπρόθεσμης καταβολής επί του ποσού του ελλείμματος, δοθέντος ότι η υπαιτιότητά του εξικνείται τουλάχιστον μέχρι τον βαθμό της βαρείας αμέλειας, αφού, ακόμη και υπό την εκδοχή ότι δεν τελούσε σε άμεση γνώση της ματαίωσης των τεσσάρων συναυλιών και, συνακόλουθα, του ανυπάρκτου της συναλλαγής για την οποία είχε εκδοθεί το

.../4.7.2005 τιμολόγιο, η μη διάγνωση των ανωτέρω ελλείψεων στα δικαιολογητικά εμφανίζεται ιδιαίτερος σοβαρή και παρεκκλίνουσα, σε σχέση με την επιμέλεια που θα επιδείκνυε ο μέσος συνετός άνθρωπος του κύκλου του, λαμβάνοντας υπόψη τη φύση των υπηρεσιακών του καθηκόντων ως προϊσταμένου, που επέβαλε τη διενέργεια εκ μέρους του ενδεδειγμένου ελέγχου επί του περιεχομένου των δικαιολογητικών. Συναφώς, κατά το Τμήμα, η κατ' εκτίμηση του δικογράφου προβληθείσα διακοπή του αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ των αποδιδόμενων στον αναιρεσεύοντα ενεργειών σχετικά με τον ελλιπή προέλεγχο και την αποδοχή των κρίσιμων δικαιολογητικών και της πρόκλησης του ελλείμματος, υπό την ειδικότερη αιτίαση της μεσολάβησης του ελέγχου που διενήργησε η Υ.Δ.Ε., ο οποίος και κατέληξε στην έκδοση από τα όργανα αυτής του επίμαχου .../2005 χρηματικού εντάλματος, δεν ευσταθεί, διότι η δημοσιολογιστική ευθύνη του αναιρεσεύοντος είναι εκ του νόμου αυτοτελής και ανεξάρτητη από την τυχόν παράλληλη ευθύνη των οργάνων της Υ.Δ.Ε. που προέβησαν σε ενταλματοποίηση της δαπάνης, αυτοτέλεια που προκύπτει προεχόντως από την ειδικότερη υποχρέωση ελέγχου των πάσης φύσεως τίτλων πληρωμής, προκειμένου να διαπιστωθεί ότι στηρίζονται, μεταξύ άλλων, σε πλήρη και νόμιμα δικαιολογητικά. Επίσης το Τμήμα απέρριψε ως νόμω αβάσιμο το αίτημα μείωσης του καταλογισθέντος ποσού στο 1/10 αυτού, με την αιτιολογία ότι από την κατ' εκτίμηση του δικογράφου επικαλούμενη διάταξη του άρθρου 37 παρ. 1 του ν. 3801/2009 δεν προκύπτει τέτοια δυνατότητα του Δικαστηρίου αναφορικά με υποθέσεις καταλογισμών υπαλλήλων της οικονομικής διαχείρισης οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης δεύτερου βαθμού,

διάταξη, της οποίας, λόγω του εξαιρετικού χαρακτήρα της, δεν είναι δυνατή η επεκτατική ή αναλογική εφαρμογή.

12. Ενόψει των προεκτεθέντων, το δικάσαν Τμήμα που έκρινε ότι, εν προκειμένω, υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ των ως άνω μη νόμιμων πράξεων και παραλείψεων του ήδη αναιρεσειόντος και της πρόκλησης του διαπιστωθέντος ελλείμματος, ο οποίος δεν διακόπηκε λόγω του μεταγενέστερου ελέγχου που διενήργησε η Υ.Δ.Ε., δεν έσφαλε περί την ερμηνεία των εφαρμοστέων διατάξεων, δοθέντος ότι σύμφωνα με όσα έγιναν ανωτέρω δεκτά (σκέψη 8), η οικεία διαχειριστική διαδικασία που κατέληξε στην έκδοση, μεταξύ άλλων, του επίμαχου χρηματικού εντάλματος, εκκινούσε από τη Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών, με επικεφαλής τον αναιρεσειόντα, εκ του νόμου υπόλογο, με συγκεκριμένες υποχρεώσεις και αυξημένη δημοσιολογιστική ευθύνη, προσωπική και εις ολόκληρον για την αποκατάσταση προκληθέντων ελλειμμάτων στη διαχείρισή του. Η προσωπική του αυτή ευθύνη δεν αίρεται λόγω του μεταγενέστερου ελέγχου των οργάνων της Υ.Δ.Ε., τα οποία δεν δύναται να τον υποκαταστήσουν στις δικές του αυξημένες υποχρεώσεις και να τον απαλλάξουν από τις πλημμελείς διαχειριστικές του ενέργειες, ανεξαρτήτως της τυχόν παράλληλης ευθύνης αυτών, δοθέντος άλλωστε ότι οι διαδοχικές ελεγκτικές διαδικασίες αποβλέπουν στο να λειτουργούν ως ασφαλιστικές δικλείδες για την εκταμίευση του χρήματος που ανήκει στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και όχι ως μέσο απόσχισης των ευθυνών των υπολόγων, όπως ο αναιρεσειών. Περαιτέρω, η κρίση του Τμήματος για την κατάφαση της δημοσιολογιστικής ευθύνης του αναιρεσειόντος παράλληλα με τη συντρέχουσα στο πρόσωπο των οργάνων της Υ.Δ.Ε., είναι πλήρως αιτιολογημένη, αφού

παρατίθενται στην απόφαση τα στοιχεία εκείνα που δικαιολογούν την ιδιότητά του ως υπολόγου της διαχείρισης του ως άνω Νομαρχιακού Διαμερίσματος, τόσο ένεκα της θέσης που κατείχε ως Προϊστάμενος της Οικονομικής Υπηρεσίας αυτού, όσο και λόγω των συγκεκριμένων διαχειριστικών πράξεων και παραλείψεων στις οποίες προέβη, παρά την ύπαρξη καταφανών ελλείψεων στα οικεία δικαιολογητικά, και οι οποίες κατέληξαν στην πρόκληση του επίμαχου ελλείμματος, που θα είχε αποφευχθεί εάν ο ίδιος είχε ασκήσει νομίμως τα καθήκοντά του.

**13.** Κατά την ειδικότερη γνώμη της Προέδρου Ανδρονίκης Θεοτοκάτου, της Αντιπροέδρου Σωτηρίας Ντούνη και των Συμβούλων Κωνσταντίνας Ζώη και Ευαγγελίας Σεραφή, ο αναιρεσείων, στα καθήκοντα του οποίου αναγόταν η εξακρίβωση της αλήθειας και της ακρίβειας των βεβαιούμενων στα οικεία δικαιολογητικά πραγματικών περιστατικών, συνευθύνεται για τη δημιουργία του ελλείμματος, διότι, συντάσσοντας και υπογράφοντας την κατάσταση δαπάνης και αποστέλλοντας τα σχετικά δικαιολογητικά, που έφεραν, σύμφωνα με τις ουσιαστικές παραδοχές της αναιρεσιβαλλομένης, καταφανείς, κατά την κοινή πείρα, ελλείψεις και ασάφειες, στην Υπηρεσία Δημοσιονομικού Ελέγχου, συμμετείχε στη δημιουργία ελλείμματος, καθώς εάν δεν υφίστατο η διαχειριστική του δράση δεν θα μπορούσε να αρχίσει η πλημμελής διαχειριστική διαδικασία της εκκαθάρισης. Επομένως, ορθώς, αν και με άλλη αιτιολογία, κρίθηκε με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ότι μεταξύ των ενεργειών και παραλείψεων αυτού και του επελθόντος ελλείμματος υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος, ικανός να θεμελιώσει την αυτοτελή ευθύνη του για την αποκατάστασή του. Η γνώμη αυτή δεν εκράτησε.

14. Περαιτέρω, ο λόγος ότι το Τμήμα παραβίασε την αρχή της αναλογικότητας, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, δοθέντος ότι, ανεξαρτήτως του πεδίου ισχύος της διάταξης του άρθρου 37 παρ.1 του ν. 3801/2009 (βλ. Ολ. Ελ.Συν. 477/2019, όπου και μειοψηφία), ως νομοθετικής εξειδίκευσης της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας, σε κάθε περίπτωση δεν τίθεται εν προκειμένω ζήτημα παραβίασης της εν λόγω αρχής, καθόσον το ύψος του καταλογισμού τελεί σε εύλογη σχέση αναλογίας τόσο με το επελθόν εις βάρος του Ν.Δ. δημοσιονομικό αποτέλεσμα, όσο και με τη βαρύτητα της δημοσιονομικής παράβασης, αφού, όπως ορθώς κρίθηκε με την αναιρεσιβαλλομένη, η συμπεριφορά του ήδη αναιρεσειόντος παρουσίασε ιδιαίτερος σοβαρή εκτροπή από την αντίστοιχη του μέσου συνετού ανθρώπου του κύκλου του, ενόψει της κατάφωρης και επανειλημμένης παράβασης των νόμιμων διαχειριστικών του καθηκόντων, με συνέπεια την εκταμίευση χρημάτων για εικονικές συναλλαγές και υπηρεσίες που ουδέποτε παρασχέθηκαν.

15. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, πρέπει να απορριφθεί η υπό κρίση αίτηση στο σύνολό της ως αβάσιμη και να διαταχθεί η κατάπτωση υπέρ του Δημοσίου του κατατεθέντος παραβόλου (άρθρο 73 παρ. 4 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013, Α' 52). Κατ' εκτίμηση δε των περιστάσεων, πρέπει να απαλλαγεί ο αναιρεσειών από τα αιτούμενα δικαστικά έξοδα της Περιφέρειας ... (άρθρο 275 παρ. 1 εδ. ε' του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 2717/1999, Α' 97, αναλόγως εφαρμοζομένου βάσει του άρθρου 123 του π.δ/τος 1225/1981, Α' 304, όπως αυτό ισχύει μετά την τροποποίησή του με το άρθρο 12 παρ. 2 του ν. 3472/2006, Α' 135).

**Για τους λόγους αυτούς**

Απορρίπτει την αίτηση αναίρεσης.

Διατάσσει την κατάπτωση του κατατεθέντος παραβόλου υπέρ του Δημοσίου. Και

Απαλλάσσει τον αναιρεσείοντα από τα δικαστικά έξοδα της Περιφέρειας

....

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στην Αθήνα, στις 29 Μαΐου 2019.

<b>Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ</b>	<b>Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ</b>
<b>ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΥ</b>	<b>ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΝΟΥΤΣΑΚΟΠΟΥΛΟΥ</b>

**Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ**  
**ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ**

Δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση, στις 12 Μαΐου 2020.

<b>Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ</b>	<b>Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ</b>
<b>ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ</b>	<b>ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ</b>